

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TA’LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Ilmiy rahbar: **Abralova Zabarjad**

Qulmatov Muzaffar G’ayratovich

Toshkent Davlat pedagogika universiteti Xorijiy tillar
fakulteti ingliz tili yo‘nalishi 205-grux talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish borasida olib borilayotgan islohotlar haqida so'z boradi. Unda "To'g'risida"gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ning vazifalariga alohida e'tibor qaratilib, ta'lim tizimini rivojlantirishning konseptual asoslari belgilab berilgan, shu bilan birga, mazkur tashabbuslarning asosiy ustuvor yo'nalishlariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, davlat, jamiyat, konstitutsiya, malakali kadrlar.

Аннотация: В данной статье говорится о реформах, проводимых в развитии системы образования в Республике Узбекистан. В нем особое внимание уделяется задачам Закона «О» и «Национальной программе подготовки кадров», определяются концептуальные основы развития системы образования, при этом особое внимание уделяется основные приоритеты этих инициатив.

Ключевые слова: высшее образование, государство, общество, конституция, квалифицированные кадры.

KIRISH. Pedagogik ta'limni modernizatsiya qilish oliy ta'lim boshqaruvi salohiyatini oshirishda asosiy o'rin tutadi. U asosiy maqsadlariga erishish uchun asosiy moddiy resurslar bilan ta'minlashga qaratilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev oliy ta’lim tizimini isloh qilishning strategik yo‘nalishlarini belgilab berdi. Yuqori malakali, mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy bilim va mustahkam ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga ega kadrlar tayyorlash sifatini oshirishga alohida e’tibor qaratdi. Bu sa’y-harakatlar oliy ta’limni modernizatsiya qilish bilan birga, “Oliy ta’limni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”ni tasdiqlash to‘g‘risidagi farmonda ta’kidlanganidek, ilg‘or ta’lim texnologiyalarini qo‘llash orqali ijtimoiy soha va iqtisodiyotni rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, xalq siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarini yangilash va modernizatsiya qilish uchun keng imkoniyatlarga ega bo‘ldi. Darhaqiqat, yangilanish va modernizatsiyani tirishqoqlik bilan davom ettiradigan, ayni paytda zamon talablariga moslashgan jamiyatgina barqaror rivojlanishga erisha oladi.[1]

ADABIYOTLAR TAHLILI. O‘zbekiston Respublikasi mustaqilligini qo‘llab-quvvatlash maqsadida ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida salmoqli bunyodkorlik ishlari amalga oshirilmoqda, bu esa rasmiy tashkilotlarni ta’lim tizimida katta o‘zgarishlarni amalga oshirishga undamoqda. Ana shu sa’y-harakatlarning bir qismi sifatida 1992-yil iyul oyida mustaqil “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Ushbu qonunda respublika ta’lim tizimining tuzilishi, asosiy vazifalari, maqsadlari va huquqiy asoslari belgilab berilgan.

Biroq 1997 yilga kelib “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunning tahlili uning mazmun-mohiyati mustahkam ilmiy asosga ega emasligi, kadrlar tayyorlash borasidagi islohotlarni zaruratga aylantirganini ko‘rsatdi. Binobarin, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasida yangi tahrirdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” qabul qilindi.

O‘zbekistonda ta’limni isloh qilishning konseptual asoslari “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da ham, qayta ko‘rib chiqilgan “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunda ham batafsil bayon etilgan. Ushbu hujjatlarda kuchli umumiy va kasbiy madaniyatga, ijodiy va ijtimoiy faollikka, mustaqil ijtimoiy-siyosiy hayotda ishtirok etish qobiliyatiga ega bo‘lgan yuqori malakali kadrlar tayyorlashga alohida e’tibor qaratilgan. Islohotlar tanqidiy fikrlaydigan,

muammolarni hal eta oladigan, milliy va jahon miqyosida mamlakat taraqqiyotiga hissa qo‘shadigan shaxslarni tayyorlashga qaratilgan.[2]

O‘zbekiston global muvaffaqiyatlarga erishgan mamlakatlar tajribasi va modellaridan tayanib, ta’lim tizimini barcha bosqichlarda takomillashtirish ustida faol ish olib bormoqda. Xususan, Koreya Respublikasining ta’lim tizimi e’tiborga molik bo‘lib, O‘zbekistondagi maktabgacha ta’lim islohotlariga Koreya modelining jihatlari integratsiya qilinishi kutilmoqda.

Bundan tashqari, Finlyandiya ta’lim tizimini ham eslatib o‘tish kerak. Xitoy, Singapur va Yaponiya kabi davlatlar matematika va fan bo'yicha doimiy ravishda xalqaro reytinglarda birinchi o'rinda turadi. Biroq, o'zining intellektual va ta'lim sohasidagi mukammalligi bilan tanilgan Finlyandiya yillar davomida oddiy, ammo o'zgartiruvchi o'zgarishlarni amalga oshirib, jahon darajasidagi ta'lim tizimiga olib keldi. Finlyandiya tizimi endi dunyodagi eng yaxshi tizimlardan biri sifatida tan olingan. Finlyandiya talabalarining 66 foizi kolleжда o‘qishni davom ettirmoqda, bu Yevropa Ittifoqidagi eng yuqori ko‘rsatkichdir.

Finlyandiyalik talabalarining 93 foizi akademik yoki kasb-hunar maktablarini bitiradi. Ushbu yutuqlarning aksariyati Finlyandiya ta'lim tizimini qayta qurishdan 40 yil o'tgach paydo bo'ldi. Mamlakat muvaffaqiyati Finlyandiya talabalari doimiy ravishda yuqori natijalarga erishgan Xalqaro talabalarni baholash dasturida (PISA) ham yaqqol ko‘rinib turibdi. 2000-yilda Finlyandiya talabalari dunyoning eng yaxshi talabalari deb tan olindi va 2003-yilda PISA testida matematika bo'yicha yuqori natijalarga erishdi. 2006 yilga kelib Finlyandiya yoshlari ilm-fan bo'yicha 57 mamlakat orasida birinchi o'rinni egallab, Finlyandiyaning global ta'lim bo'yicha yetakchi maqomini yanada mustahkamladi. [3]

METODOLOGIYA. Yangi tizimni xalqaro standartlarga to‘liq moslashtirish maqsadida 14 xalqaro tashkilot bilan hamkorlikda ishlab chiqarish chora-tadbirlaridagi ilg‘or tajribalar o‘rganildi. Germaniya, Shveytsariya, Koreya, Turkiya, Xitoy kabi mamlakatlardan, shuningdek, YuNESKO, Britaniya Kengashi, Germaniya xalqaro

hamkorlik jamiyati, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa ta'lim jamg'armasi, XXR kabi tashkilotlardan 200 dan ortiq taniqli xalqaro ekspertlar Turk Hamkorlik Agentligi va Xitoy Universitetlar ittifoqi bu harakatda ishtirok etdi. Ularning fikr-mulohazalari asosida muhim huquqiy hujjatlar loyihalari ishlab chiqildi.

Bu tashabbusda ham Yangi O'zbekiston taraqqiyotida pedagoglarning o'rni va ahamiyati ko'rsatilgan. Kasbiy ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlash uchun yangi kompetensiyaga asoslangan ta'lim dasturlari ishlab chiqildi. Bu dasturlar o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini kundalik hayotda qo'llash yo'llarini o'rgatadi va yangi o'quv yilidan boshlab amaliyotga tatbiq etilib, ta'lim jarayoni yuqori bosqichga ko'tarildi. [4, 223-225]

NATIJALAR. Jahon tendentsiyalari shuni ko'rsatadiki, yangilanish va modernizatsiya jarayonlari bosqichma-bosqich rivojlanib borayotgan mamlakatlar siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va ilmiy-texnikaviy jabhalarda jadal rivojlanishni boshdan kechirmoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, modernizatsiyaning nazariy asoslari global muammolar va zamonaviy talablarga javob beradigan yangilanish zaruriyatiga javoban paydo bo'ldi.

Etimologik jihatdan "modernizatsiya" atamasi lotincha "modo" so'zidan olingan bo'lib, "hozirgi vaqtda" degan ma'noni anglatadi. Shundan yangilanish va modernizatsiya tushunchalarini nazarda tutuvchi "zamonaviy" va "zamonaviylashtirish" kabi atamalar paydo bo'ldi. 20-asr o'rtalariga kelib "zamonaviylik" tushunchasi "tsivilizatsiyalashgan jamiyat"ni ifodalash uchun rivojlandi.

Modernizatsiya bilan bog'liq birinchi kontseptual g'oyalar 1950-60-yillardan oldin shakllana boshladi va fuqarolik jamiyati uchun zamin yaratdi. Pedagogik ta'lim sharoitida modernizatsiyadan maqsad ta'lim amaliyotini zamonaviy standartlarga moslashtirish, pedagog kadrlarni samarali tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishni ta'minlashdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida ta’kidlanganidek, davlat va jamiyat taraqqiyoti, sog‘lom va barkamol avlodni voyaga yetkazish, xalqning ma’naviy-madaniy merosini boyitishda pedagoglar mehnati muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat o‘qituvchilarning qadr-qimmatini himoya qilish va ularning ijtimoiy farovonligini qo‘llab-quvvatlash majburiyatini oladi.[5]

TAHLIL VA MUHOKAMA. Globallashuv davrida ta’lim tizimiga innovatsiyalar kiritish hal qiluvchi jarayondir. Ta’limni modernizatsiya qilish, uning tuzilmasini o‘zgartirish, innovatsiyalarni hayotga tatbiq etish bugungi kunning eng dolzarb muammolaridandir. Innovatsion rivojlanishning shaxsiy o‘shish, milliy taraqqiyot va fuqarolik jamiyatini boshqarishdagi rolini o‘rganish alohida ahamiyatga ega.

O‘zbekistonning hozirgi ta’lim tizimini rivojlantirishda ilmiy tadqiqotlar olib borish va zamonaviy pedagogik kadrlar tayyorlashga katta e’tibor qaratilmoqda. Mamlakatda ilmiy izlanishlar va pedagog kadrlar tayyorlashning mustahkam tizimini yaratish imkoniyatlari mavjud.

O‘zbekistonning yangi Konstitutsiyasi huquqiy normalarni o‘rnatish orqali ta’limning ijtimoiy rivojlanishini mustahkamladi. U ta’lim olish, shu jumladan bepul va majburiy umumiy ta’lim olish huquqini davlat nazorati ostida kafolatlaydi hamda davlat va xususiy ta’lim muassasalarini qo‘llab-quvvatlaydi. Shuningdek, u inklyuziv ta’lim qoidalarini ham belgilaydi.

O‘qituvchilar sha’nini himoya qilish, ularning ijtimoiy va moddiy farovonligini qo‘llab-quvvatlash, kasbiy o‘shishini rag‘batlantirishga qaratilgan aniq qonunlar joriy etildi. Bundan tashqari, davlat yoshlar huquqlarini himoya qilishni ta’minlaydi, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokiga ko‘maklashadi.

Bugungi kunda O‘zbekiston ta’lim tizimi jahon ta’lim dasturlari bilan uyg‘unlashgan bo‘lib, milliy standartlarni eng yuqori xalqaro mezonlarga moslashtiradi. Ta’lim va kasbiy malakaga ega bo‘lish muhim ehtiyojga aylandi va ta’lim jarayonining muvaffaqiyati motivatsiyani kuchaytirish va yuqori sifatli ta’limni taqdim etishga bog‘liq.[6]

XULOSA. Ta'lim sohasidagi jahon tendensiyalari, kasbiy-pedagogik faoliyatdagi so'nggi o'zgarishlar, o'qituvchilik kasbining rivojlanishi, pedagogik ta'limni modernizatsiya qilishning tahlili shuni ko'rsatadiki, nafaqat bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratiga, balki ularning kasbiy mahoratiga ham juda yuqori talablar qo'yilmoqda. shaxsiy fazilatlar.

Pedagogik kuzatishlar va amaliyotlar ta'lim sifatini uzluksiz izlanishlar, bilimlarni egallash, kasbiy kompetensiyani uzluksiz rivojlantirish orqali ta'minlash zarurligini tasdiqlaydi. O'qituvchilar ham ijodiy muammolarni qo'yish va hal etish, ilmiy izlanishlar olib borish, ma'rifat va madaniyatning yuksak me'yorlarini saqlashga qodir bo'lishi kerak. Shu bilan birga, ilg'or o'qitish va tarbiyalash texnologiyalarini o'zlashtirish, mahalliy va xorijiy o'qituvchilar tajribasidan foydalanish, pedagogikaning so'nggi yutuqlaridan xabardor bo'lish muhim ahamiyatga ega.

Qolaversa, o'qituvchilar falsafa, psixologiya, tibbiyot, dinshunoslik, iqtisod, huquq, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kabi fanlar bo'yicha fanlararo bilimlarga ega bo'lishi va bu bilimlarni integratsiyalashgan holda qo'llashi kutilmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi. 2023-yil 1-may, O'RQ-837-son.
2. Prezident Sh.Mirziyoyevning Oliy ta'limni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risidagi farmoni PF-5847
3. Boboyeva ZA. Specific characteristics and functions of pedagogical communication. Jurnal, Modern Science and Research. 2023.4/5 str 864-87
4. Muqaddasxon, T. (2023). O'ZBEKISTONDA ILM-FAN RIVOJLANISHI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 6(4), 223-225.
5. N.Atayeva, F.Rasulova, M.Salayeva, S.Hasanov "Umumiy pedagogika". Toshkent-2012
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi: www.edu.uz